

KENDİNİ GERÇEKLEŞTİREN KEHANET: KIRMIZI SAÇLI KADIN

Pygmalion Effect: Kırmızı Saçlı Kadın

Dilek ÇAKIR

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen, İstanbul, Türkiye, dilekccakir@hotmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
13.08.2021

Kabul/Accepted:
19.09.2021

Sayfa/ Page:
110-117

10.32579/mecmua.982498

Öz

Bu çalışmanın amacı, modern Türk edebiyatının örneklerinden biri olan Kırmızı Saçlı Kadın romanını psikoloji biliminin önemli kavramlarından biri olan "Pygmalion etkisi" ya da daha bilindik adıyla "kendini gerçekleştiren kehanet" kavramı bağlamında incelemektir. Orhan Pamuk bu romanında eserin başından beri okuyucuyu ve roman kahramanını belirli bir düşünceye hazırlamak ister. Tüm olayların meydana geliş sebebi, belirli bir teoriyi gerçeğe dönüştürmek içindir. Romanın başkarakteri Cem, farkında olmadan hayatı boyunca karşılaştığı olaylar neticesinde adım adım kendi kehanetine doğru ilerler. Hayatındaki tüm olaylar, karşılaştığı tüm insanlar, yaptığı tüm eylemler onu bu kehanete doğru sürükler. Ne kadar istese de bu durumdan kaçamaz sonunda korktuğu başına gelir ve kehanet kendini gerçekleştirir. Cem'in babasının onu küçük yaşta terk etmesi, ardından "baba" rolüne koyduğu Mahmut Usta'yı bir kuyuda ölüme terk ederek onun katili olduğunu düşünmesi, bundan sonraki hayatında Kral Oedipus, Şehname'deki "Rüstem ile Sührab" hikâyesi gibi "baba-oğul ve ölüm" temini konu edinen eserlerin peşinden gitmesi onu hep kendi kehanetine hazırlar. Nitekim sonunda kehanet kendini gerçekleştirir ve Cem de kendi oğlu tarafından öldürülür. Sonuç olarak bu çalışmada Cem'in yaşamını etkileyen olaylar, kendini gerçekleştiren kehanet kavramı bağlamında incelenerek, bu alanda yapılan çalışmalara yeni bir bakış açısı getirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırmızı Saçlı Kadın, Orhan Pamuk, Kendini Gerçekleştiren Kehanet, Psikoloji, Edebiyat.

Abstract

The aim of this study is to examine the novel The Kırmızı Saçlı Kadın, one of the most successful examples of modern Turkish literature, in the context of "pygmalion effect", one of the important concepts of my psychology. In this novel, Orhan Pamuk wants to prepare the reader and the hero of the novel for a certain thought since the beginning of the work. The reason why all events occur is to make a certain theory a reality. The protagonist of the novel, Cem, unwittingly moves towards his own prophecy as a result of the events he has encountered throughout his life. All the events in his life, all the people he meets, all the actions he does lead him towards this prophecy. No matter how much he wants to, he cannot escape from this situation, and in the end, what he fears happens to him and the prophecy comes true. Cem's father abandoning him at a young age, then leaving Mahmut Usta, whom he put in the role of "father", to die in a well and thinking that he was his murderer, in his next life, King Oedipus, "father-son" like the "Rüstem ile Sührab" story in Şehname. The pursuit of works on the subject of "and death" always prepares him for his own prophecy. As a matter of fact, the prophecy finally comes true and Cem is killed by his own son. As a result, in this study, it is aimed to bring a new perspective to the studies in this field by examining the events affecting Cem's life in the context of the concept of Pygmalion Effect.

Keywords: Kırmızı Saçlı Kadın, Orhan Pamuk, Pygmalion Effect, Psychology, Literature.

Atıf/Citation: ÇAKIR, D. (2021). Kendini Gerçekleştiren Kehanet: Kırmızı Saçlı Kadın. MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi ISSN: 2587-1811 Yıl: 6, Sayı: 12, Sayfa: 110-117.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Dilek ÇAKIR

Çatışma Beyanı/Conflict Statement: Makalenin yazar/yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder/ederler.

Giriş

Kendini gerçekleştiren kehanet ya da Pygmalion etkisi olarak adlandırılan bu kavram başlangıçta gerçekliği olmayan bir durumun, beklentilerin oluşturduğu düşünceler sayesinde gerçeğe dönüşmesidir.(Reynolds, 2007). Kişi başlangıçta olmayan bir duruma inanır, daha sonra düşünceleri ve davranışlarıyla birlikte farkında olmadan bu durumun öngöründen çıkarak gerçeğe dönüşmesine neden olur. Böylelikle öngörüye dayanan olumsuz düşünce kendini gerçekleştirir.(Bilgin, 2003). *Kırmızı Saçlı Kadın*'da (Pamuk, 2019). da Cem, romanın başından beri bu kavramın peşinden gider. Yaşadığı türlü türlü olaylar sanki onu bilinmez bir kehanete doğru adım adım götürmektedir.

Pygmalion etkisi olarak bilinen kendini gerçekleştiren kehanet kavramı, ilk defa 1948 yılında sosyolog Robert Merton tarafından ortaya atılır. Robert Merton bu kavramı “Olay veya koşulların yanlış değerlendirilmesinden kaynaklanan yeni davranışlar, yanlışın gerçekleşmesine neden olur” şeklinde açıklar. (Merton, (1948). Merton'ın yaşadığı devirde siyahiler grev kırıcı oldukları gerekçesiyle sendikalara alınmazlar. Belirli bir zaman sonra siyahiler de bu durumu kabullenirler ve sendikalara girmek için hiçbir girişimde bulunmazlar ve bu düşünce, sonrasında siyahiler de dâhil olmak üzere tüm insanlar tarafından kabul görür. Siyahiler kendini grev kırıcı olarak kabul ederler ve o yönde bir davranış eğilimi gösterirler.(Rosenthal, Jacobson, 1966). Daha sonra bu etkiye Pygmalion olarak da bilinen kendini gerçekleştiren kehanet adı verilir. Günümüzde tüm otoriteler tarafından geçerliliği kabul edilmiş ve psikoloji literatürlerine girmiş kavramdır.

Pygmalion, Antik Yunan felsefesine ve mitolojisine ait bir kavramdır. Pygmalion, Kıbrıslı bir heykeltıraştır. İşini çok sevmektedir ve günlerini yaptığı bu heykellerle konuşarak geçirir. Tüm insanlardan uzakta kalmayı tercih eder. Bütün dertlerini, sevinçlerini yaptığı bu heykellerle paylaşır. Bir gün kusursuz bir kadın heykeli yapmak ister ve bunu gerçekleştirmek için harekete geçer. Galetea adını verdiği, fildişinden yapılmış bu heykel o kadar sıra dışı ve etkileyici bir heykel olur ki Pygmalion, kendi yaptığı bu heykele âşık olur. Heykel, âdeta canlı gibidir, herkese kusursuz bir kadın olarak görünür. Pygmalion, heykeli canlı bir kadın gibi görür ve her anını, her sevincini onunla paylaşmak ister, bir an bile yanından ayrılmaz. Ancak Pygmalion'ın bütün çabalarına rağmen heykel, canlı olmadığı için onun aşkına karşılık veremez. Bu durum karşısında Pygmalion, üzüntüden günden güne eriyip gitmektedir. Onun bu hâline üzülen aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite, bu cansız heykele can verir. Kendi yarattığı heykelin ete kemiğe bürünüp aşkına karşılık verdiğini gören Pygmalion çok sevinir. O günden sonra insanla da arasını düzeltir ve bir ömür Galetea ile mutlu yaşarlar.(Can, 2011). Pygmalion, kendi yarattığı heykelin canlı olduğuna o kadar inanmıştır ki sonunda tüm evren, tanrıçalar onun bu isteğini yerine getirir. Başlangıçtaki düşüncesi gerçek olur. Bir konu veya kişi üzerindeki düşünceler zamanla insan zihninde beklenti oluşturarak onu gerçeğe dönüştürmek için olağanüstü bir çaba sarf ederler. Zamanla da örtük beklentiler sayesinde gerçeğe dönüşürler. Davranışa dönüşmesi beklenen inançlar, zamanla istedik davranışlara dönüşmesi yönünde bir etki oluştururlar.(Kramer,

2002). Bu düşünce ve inançların etkisinde beklenen davranışın ortaya çıkma durumu da artar.

Self-Fulfilling Prophecy (Ackerman, 2008)

Şekil 1. Pygmalion Etkisi ile Davranışlar Arasındaki İlişki

Kırmızı Saçlı Kadın romanında da Cem, romanın başından beri bu kavramın peşinden gider. Yaşadığı tüm olaylar sanki onu bilinmez bir kehanete doğru adım adım götürmektedir. Yaptığı her davranış, her seçim, her olay onu muhtelif bir sona doğru götürmektedir. Nitekim sonunda da bir öngörü, istenmeyen bir durum olan düşünce/davranış gerçek olur. Cem, okuduğu hikâyelerin etkisinde kalarak kendi oğlu tarafından öldürülmekten o kadar çok korkar ki romanın sonunda başlangıçta kehanet olarak adlandırılan bu durum gerçeğe dönüşür.

“Kendini Gerçekleştiren Kehanet” Kavramı Bağlamında *Kırmızı Saçlı Kadın* Romanı Üzerine Bazı Değerlendirmeler

Romanın ilk bölümlerinde Cem’in çocukluk yıllarına, anne ve babasına, geleceğe dair hayallerine yer verilir. Cem’in annesi ile babası ayrılmışlardır. Annesini de çok sevmesine karşın her zaman babasına karşı ayrı bir sevgisi, ayrı bir özlemi vardır. Cem’in babası Akın, Beşiktaş’ta Hayat Eczanesi adlı bir eczanenin sahibidir, politik konulara karşı ilgilidir. Cem’in çocukluğu da babasının işleri dolayısıyla Beşiktaş’ta geçer. Babasının onları terk etmesinden sonra burada geçinemedikleri için teyzesinin Gebze’deki evlerine taşınırlar. Cem, burada eniştesinin bostanlarına göz kulak olur. Aldığı ücretle de dershaneye kayıt olacaktır. Ama bu parayı daha kısa zamanda biriktirmek için su kuyusunda çalışmayı tercih eder bir müddet sonra. Burada hayatının dönüm noktasında önemli bir görev üstlenen iki kişiyle karşılaşır: Mahmut Usta ve Gülcihan.

Birlikte oldukları süre zarfında Cem, Mahmut Usta’yı kendi babasının yerine koyar. Babasıyla Mahmut Usta’yı her yönden karşılaştırmaya başlar. Mahmut Usta’nın azarlamaları karşısında aklına babası gelir. Babası kendini azarladığında utanır, olayı unutmaya çalışır. Ama Mahmut Usta onu azarladığında hem ona itaat eder hem de içten içe öfke duymaya başlar. Roman boyunca Cem’in bu tavırlarına sık sık rastlanır. Mahmut Usta’ya karşı hem büyük bir sevgi ve saygı besler hem de ona karşı içten içe bir öfke duyar.

“Babam beni azarlasa, ona hak verir, utanır, olayı unutturdum. Mahmut Usta azarlayınca nedense bu daha derine işliyor, hem ona itaat edip dediğini yapıyordum hem de ona öfkeleniyordum.” (Pamuk, s.27)

Cem’in bu tavrı, babasına duyduğu öfkenin bastırılarak yön değiştirmesi olarak da adlandırılabilir. Akın Bey, Cem’i ve annesini hiçbir şey söylemeden terk edip gider, yıllarca onları arayıp sormaz. Onun yüzünden Cem ve annesi çok zor günler geçirir. Alıştıkları düzenlerini değiştirmek zorunda kalırlar. Cem, dersane parasını çıkarabilmek için çeşitli işlerde çalışır. Bu işlerden birinde ise tüm hayatını etkileyecek bir olay yaşar ve yaşamı boyunca o ânı unutamaz. Kendi kendini sürekli sorgulayarak geçmişle bir hesaplaşma içine girer. Ama tüm bu olaylar neticesinde bile Cem, babası Akın Bey’i sorgulamaz, suçlu bulmaz. Bu olaylarla hiç ilgisi olmayan bir kişi gibidir Cem’in gözünde. İçten içe babasına hep bir hayranlık duyar. Yaptığı her eylemi, her durumu hatta tüm hayatını babasına beğendirmek ister. Her başarısının ve başarısızlığının ardından babasının ne tepki vereceğini düşünür. Bu bağlamda Ayşe ile evlenmesi de dikkate değer bir unsurdur. Ayşe, Cem’in annesine benzemektedir ve mesleği de babasının mesleği olan eczacılıktır. Romanda önemli bir yer tutan Gülcihan da yine bu bağlamda önemli bir karakterdir. Öyle ki bu hayranlık, Cem’i babasıyla aynı kadına âşık olmaya kadar götürür. Gülcihan, babasının gençlik yıllarında tanışıp âşık olduğu kadındır. Cem ise kuyu açmak için gittiği Öngören’de Gülcihan’la 35 yaşlarındayken tanışır ve o da babası gibi Gülcihan’a âşık olur. Cem hayatı boyunca fark etmeden hep babasının seçimlerini tekrar eder. Babasına karşı büyük bir hayranlık duymaktadır. Mahmut Usta’da baba şefkatini, sıcaklığını bulsa da onu eleştirmekten hatta kıskanmaktan geri kalmaz. Mahmut Usta, Akın Bey gibi dokunulmaz, her yaptığı kabul edilen bir birey değildir. Cem ile babası arasındaki ilişki rahat baba- ezik çocuk paradoksuna, Cem ile Mahmut Usta arasındaki ilişki ise baskın baba- isyancı çocuk paradoksuna örnek oluşturur. Ama Mahmut Usta’da Cem’in hayatında verdiği önemli kararlarda etkili olur. Cem, yazar olmak istemesine karşın Mahmut Usta’dan etkilendiği için kendine meslek olarak mühendisliği seçer. Oysa Mahmut Usta ile tanışmadan önce yazar olma düşüncesi çok güçlüdür. Deniz Kitabevi’nde çalıştığı sırada bu amaçla pek çok kitabı okuyup inceler.

“Oysa ustamı kuyunun dibinde bıraktıktan sonra içimdeki yazarlık isteği hızla körelip duruyordu. Annem mühendis olmamı da çok isterdi. Böylece ben de jeoloji mühendisliğini işaretledim. Annem kuyucu çıraklığının ruhumu etkilediğini fark etmişti.” (Pamuk, s. 94)

Mahmut Usta İle Cem kuyu açmak için gittiği Öngören’de birbirlerine hikâyeler anlatırlar. Bu hikâyeler kimi zaman *Kral Oidipus*’tan kimi zaman *Şehname*’den kimi zaman ise *Hz. İbrahim Kıssa*’sı gibi kutsal kitap kaynaklı hikâyelerdir. Tüm hikâyelerin ortak noktası ise baba ve oğuldur. Mahmut Usta, Cem’den bir hikâye anlatmasını isteyince Cem, Deniz Kitabevi’nde çalışırken özetini görüp okuduğu *Kral Oidipus* hikâyesini anlatır. *Kral Oidipus* hikâyesinde Oidipus, gerçeklerin farkında

olmadan babasını öldürerek annesiyle evlenir ve babasının tahtına geçer. Gerçekleri öğrendiği zaman ise kendini cezalandırmak için gözlerini kör eder.(Sophokles, 2019). Mahmut Usta, Cem'e sürekli *Şehname*'den, kutsal kitaplardan hikâyeler anlatır. Yine Cem'in Kırmızı Saçlı Kadın'ı izlemek için gittiği tiyatrodan oynanan oyun, *Şehname*'den izler taşır. Bu tiyatro, eski masal ve efsanelerden izler taşıyarak ortaya ibretlik hikâyeler çıkaran bir yer; Gülcihan ise bu ibretlik hikâyeleri canlandıran oyuncudur. Bu açıdan bakınca Gülcihan'ın hikâyedeki rolü de kehanetlerin gerçekleşmesinde önem arz ediyor. *Şehname*'de Rüstem ile Sührab'ın hikâyesine yer verilir. Bu kez tam tersi olarak farkında olmadan baba öz oğlunu öldürür. Gerçeği anladığında ise büyük bir kedere hapsolür. Ve müthiş bir pişmanlık duyar. Hz. İbrahim, daha önce verdiği bir söz yüzünden oğlu İsmail'i Tanrı'ya kurban vermek ister. Mahmut Usta ile Cem'in birbirine anlattığı hikâyelerin temel konusu baba veya oğuldan birinin ötekini öldürmesidir. Yine romanda adı geçen hikâyelerden biri ise Kur'an'daki *Hz. Yusuf Kıssası*dır. Hz. Yusuf, kardeşleri tarafından babasının onu daha çok sevdiği düşünüldüğünden kıskanılarak bir kuyuya atılır. (TDAV İslam Ansiklopedisi (2013). Kuyu da romanda geçen bir diğer önemli motiftir. Roman, baba-oğul ve kuyu izlekleri etrafında şekillenir. Romanda her şey bu izlekler ile açıklanır. İlya Repin'in *Korkunç İvan Oğlunu Öldürüyor* isimli tablosu da bu izleği destekler bir öge olarak ilgili yerlerde romanda geçer. Metin bu bağlamda, metinlerarası ilişkiler ile doludur. Bu unsurların önemli bir yanı da Doğu ve Batı edebiyatlarının önemli eserlerine değinmesidir. Mahmut Usta'nın anlattığı ve Öngören'de kurulan Kırmızı Saçlı Kadın ve Turgay'ın oynadığı tiyatrodaki temalar Doğu edebiyatının önemli kaynakları arasındadır. Cem'in anlattığı *Kral Oidipus* hikâyesi, *Korkunç İvan Oğlunu Nasıl Öldürdü* tablosu da Batı'nın öne çıkan kaynakları arasındadır. Romanda anlatılan hikâyelerin daha sonra bir bir kendini gerçekleştirdiğini söylenebilir.

Cem, dalgın olduğu bir anda Mahmut Usta'yı kuyuya düşürür. Ses gelmeyince de Mahmut Usta'nın öldüğünü düşünür ve eşyalarını toplayarak hemen Öngören'den trene atlayarak kaçır ve Gebze'ye geri döner. Kral Oidipus'u yakalatanın yıllar sonra olay yerine geri dönmek olduğunu düşünür ve kendi de yakalanmaktan korktuğu için Öngören'e geri dönmek ve olayları unutmak için kendine söz verir.

“Herkes gibi sıradan ve “normal” bir hayat yaşamak istiyorsam o zaman ben de Oidipus'un tam tersini yapmalı yani hiçbir şey olmamış gibi davranmalıydım.” (Pamuk, s. 96)

Ama Cem bu olayın, Mahmut Usta'nın, Öngören'in ve kuyunun etkisinden kurtulamaz. Yıllar sonra iş için yaptığı yurt dışı seyahatlerini bile Öngören'i ve kuyuyu uçaktan izlemek için yaptığını kendine itiraf eder. Bu noktada bir gece Mahmut Usta'ya anlattığı *Kral Oidipus* hikâyesi gelir aklına. Babası yerine koyup sevdiği Mahmut Usta'yı kendisi öldürmüştür. Mahmut Usta ile birbirlerine anlattıkları tüm bu hikâyelerin bu ölümden bir etkisi olduğunu düşünür. Yine iş için İran'a yaptığı bir seyahatte başkalarından dinlediği “Rüstem ile Sührab” hikâyesi onu çok etkiler. Rüstem, Sührab ile yaptığı bir savaş sırasında öz oğlu Sührab'ı öldürür. Onun oğlu olduğu gerçeğini ise sonradan öğrenir.(Firdevsî,

2013). Bu olayın anlatıldığı tablolarla Rüstem'in yüzünde gördüğü büyük pişmanlığı kendi de yıllarca bir an bile azalmadan içinde yaşar. İran Sarayı'nda, Topkapı Sarayı'nda yurtdışında yaptığı gezilerde hep bu hikâyeyi araştırır, resmedilmiş tablolarına bakar. Zamanla Ayşe de bu sürece dâhil olur. Çok istemelerine rağmen bir çocukları olmamasını yurt dışında yaptıkları bu kültürel aktivitelerle unutmaya çalışırlar. Bu hikâyeye her ikisini de çok etkiler, sürekli arkadaşlarının çocukları üzerinden hangisinin Rüstem, hangisinin Sührab olacağına dair çıkarımlarda bulunurlar.

“Bazen insanları Rüstem tipi ya da Oidipal tip diyerek aramızda sınıflardık. Bütün iyi niyeti ve şefkatine rağmen oğlunda korku uyandıran babaların Rüstem olduğunu söyledik, ama Rüstem oğlunu bırakıp gitmişti. Babasına öfkeli, isyankâr oğullar da belki Oidipus'tu ama o zaman terk edilmiş Sührab kim oluyordu? (...) Dostlarımızın evine gittiğimizde çocukları görüp sonra onlar hakkında aramızda tartışmayı seviyorduk.” (Pamuk, s. 120).

Cem ve Ayşe'nin daha sonra kendilerine kurdukları inşaat şirketine verdikleri isim de dikkate değerdir: Sührab. Cem ve Ayşe Sührab'ı olmayan çocuklarının yerine koyar. Nasıl bir anne baba çocuklarını düşünürse onlar da gece gündüz Sührab'ı daha iyi yerlere taşımak için projeler yapar, nitekim sonunda amaçlarına da ulaşırlar. Sührab, bir anda büyüyüp zenginleşir. Cem bu noktada yine babasını hatırlayarak acaba babam benimle övünüyor mudur?, diye sorar kendine.

“(…)Şirkete de Sührab adını verdik. Bizim oğlumuz bu şirketti artık.” (Pamuk, s. 121).

“Sührab bizim oğlumuzdu. Pek çok oğuldan daha hızlı büyüyor, benzerlerinden başarılı oluyor ve akıllıca kararlar alarak dikkatleri üzerine çekiyordu.” (Pamuk, s. 140)

Sührab, ne oranda büyüyüp gelişirse Cem'in hazin ölümüne de o oranda yaklaşılmaktadır. Cem'in varlığından hiç haberdar olmadığı Gülcihan'dan olan oğlu Enver bu sayede babasını bulur. Gülcihan, oğlu doğduktan birkaç yıl sonra Turgay'dan ayrılır. Zaten Turgay, Enver'i kendi oğlu olarak bilmesine rağmen Enver'le hiç anlaşamaz. Gülcihan'la ayrıldıktan sonra da bir daha Enver'le de hiç görüşmez. Enver, sırf Turgay'ın sosyalist görüşlerine karşıtlık olsun diye milliyetçi dergilerde yazılar yazar. Cem; Enver'in oğlu olduğunu öğrendiğinde yıllarca sosyalist gruplara katılarak onlarla fikir yürütmüş, bu düşünceleri uğruna da işkenceler görmüş babasının, milliyetçi dergilerde yazılar yazan bir torunu olduğunu öğrense ne tepki vereceğini düşünmekten kendini geri alamaz. Burada bile ilk önce babasının ne düşüneceğini, nasıl tepkiler vereceğini düşünür. Çünkü babası Akın, yıllarca sosyalist gruplara katılarak onlarla fikir yürütmüş bu düşünceleri uğruna da işkenceler görmüştür.

“Evde Ayşe'ye göstermeden şiirleri okurken, acaba babam sağ olsaydı, dinci dergilere şiirler yazan torunu hakkında ne düşünürdü, diye sorardım kendi kendime.” (Pamuk, s. 149).

Enver, kendini gerçekleştirememiş bir çocuktur. Muhasebecilik yapar ama bu alanda çok büyük bir

başarısı yoktur, insanlarla olan diyalogları sınırlıdır, yoksulluk içinde yaşamaktadır. Gülcihan sayesinde düştüğü kuyudan kurtulan Mahmut Usta, Enver'in babası gibidir. Mahmut Usta'yı babası olarak gören Cem'in oğluna da yine Mahmut Usta babalık yapar. Gülcihan, bir gün bir reklam filminde ve gazete haberinde Cem'i görünce birden Enver'in hayatının Cem'in paraları sayesinde kurtulacağını düşünür ve o güne kadar hiç bahsetmediği bir ihtimalden bahseder oğluna, belki babasının Cem olabileceğini anlatır. Tüm bu yaşananlar Cem'i ağır ağır kendi sonun yaklaştırır. Gülcihan Cem'in ölümünün para için olmadığını söylese de romanda Sührab'ın bu ölümden büyük etkisi olduğu hissettirilir. Gülcihan'ın tekrar Cem'i görüp hatırlaması Sührab sayesinde olur yine. Sührab'ın zenginliğinden oğluna bir pay çıkarabileceğini düşünür. Tüm bu noktalarda kendini gerçekleştiren kehanetin devreye girdiği söylenebilir.

Romanda bir diğer nokta da Enver'in Cem'in çok istediği ama olamadığı yazarlık mesleğini yapmasıdır. Hatta romanın sonunda *Kırmızı Saçlı Kadın* romanının Enver'in savunma metni olduğu görülür. Okuduğu hikâyelerin etkisinde kalarak hayatı boyunca bir oğlu olup onun tarafından öldürülmekten korkan Cem, yıllar sonra ortaya çıkan oğlunun kendini öldürmesiyle hayata veda eder. Onun ölümü de tıpkı *Kral Oidipus* hikâyesindeki gibi kendi oğlu tarafından gerçekleştirilir. Cem de *Şehname*'deki Rüstem gibi kendi oğlunu terk eder, çocuk babasız kalır. Enver'in oğlu olduğunu o da Rüstem gibi çok sonra öğrenir. Üstelik bu ölüm, yıllarca içindeki tüm isteğe rağmen bastırıldığı Öngören'e tekrar geri döndüğünde, yıllar önce Mahmut Usta'nın düştüğü kuyunun başında olur. Yıllar sonra aynı kuyunun başına Mahmut Usta'dan etkilendiği için kendine meslek olarak seçtiği mühendis olarak geri döner. Âdeta tüm her şey plânlanmış gibidir. Her şey, Cem'i bu sonuca doğru sürükler. Cem, Öngören'e giderken yanına bir de silah alıp gider. Enver ile kendi sonlarının da ya Rüstem ve Sührab'a ya da Oidipus ile babasına benzeyeceğinin farkındadır, silahla oraya gitmesi de buna delil oluşturur.

“Yüzünü göremiyordum ve ona yakından bir daha bakmayı çok istiyordum. Yıllar sonra evladımdır diye bir delikanlıdan korkup saklanmamda rüyalarından çıkma bir yan vardı. En sonunda cebimdeki tabancaya güvendim ve çıkıp ona sokuldum.” (Pamuk, s. 164).

Ayşe de kehanetin gerçek olacağını farkındadır. Cem ile yaptığı son konuşmada ona kendini Sercan diye tanıtan kişinin kendi oğlu olduğunu ve onu öldürmek istediğini söyler ama Cem'in ölümüne mâni olamaz. Cem ve Enver terk edilmiş fabrikada kuyunun başında karşı karşıya geldiklerinde silahı ilk kullanan kişi Cem'dir. Kehanet bir kez daha kendini gerçekleştirir. Cem, bu çıkmazın ve kehanetin gerçek olacağını farkındadır. Bu hikâyede kendisi Rüstem olmayı tercih eder. Ama aralarındaki boğuşmadan sonra silahla vurulan o olur ve yıllar önce Mahmut Usta'yı bırakıp gittiği kuyuya bu kez kendisi düşer. Kehanet bu kez Kral Oidipus temi üzerinden kendini gösterir.

Sonuç

Gerçekliği olmayan muhtelif olaylar birtakım algılarımız ve anlamlandırmalarımızla birlikte şaşırtıcı bir şekilde gerçeğe dönüşürler. İnsan beyni olumlu ya da olumsuz belirli düşünceler etrafında hareket ettikçe zamanla bunu bedenselleştirerek gizil bir şekilde gerçeğe dönüştürmek için somut adımlar atar. Sonuç olarak da başlangıçta olmayacak ya da olması güç olan bir durum gerçeğe dönüşür. Çünkü algılar belirli düşünceler üzerine yoğunlaştığı zaman farkında olarak ya da olmayarak yapılan her davranış, atılan her adım ve alınan her karar bu düşünceyi gerçekleştirmek için iş birliği içinde hareket ederek gerçeğe dönüştürür.

Kırmızı Saçlı Kadın romanında, romanın başından itibaren gelişen olaylar, alınan kararlar, yapılan tercihler romanın başkişisi Cem'i belirli bir kehanete doğru sürüklemektedir. Romandaki tüm olaylar baba – oğul ikileminde geçer. Olayların merkezine bu kavramlar yerleştirilmiştir. Cem; babasıyla yaşadığı ilişki, takip ettiği edebî eserler, şirketine koyduğu isim vb. durumlarla aslında yıllarca kendi korktuğu sonunu hazırlamıştır. Bütün bu durumların hepsi kehanetin kendine gerçekleştirmesine yardımcı olan yapı taşlarıdır. Başlangıçta kehanet olarak adlandırılan durum romanın sonunda kendini gerçekleştirmiştir.

Kaynakça

- Ackerman, C. E. (2020). Self-Fulfilling Prophecy in Psychology: 10 Examples and Definition. Positive Psychology, April 17.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü – Kavramlar, Yaklaşımlar*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Can, Şefik, (2011), *Klasik Yunan Mitolojisi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, s. 120-121.
- Firdevsî (2013), *Şehnâme*, (çev.Necati Lugal),Ankara: Kabalıcı Yayınları, Ankara.
- Merton, R. K., (1948) “The self-fulfilling prophecy”, *Antioch Review*, 8, s. 193-210
- Pamuk, Orhan (2019), *Kırmızı Saçlı Kadın*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Reynolds, D. (2007) “Restraining Golem and Harnessing Pygmalion in the Classroom: A Laboratory Study of Managerial Expectations and Task Design, *Academy of Management Learning & Education*”, 2007, Vol. 6, No. 4, 475–483
- Rosenthal, R. and SL Jacobson, L. (1966). “Teachers' expectancies: Determinates of pupils' IQ gains. *Psychological Reports*”, 19, 115118. Rosenthal, R. ve Jacobson L.(1968). Pygmalion
- Sophokles (2019), *Kral Oidipus*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- TDAV İslam Ansiklopedisi (2013), Cilt 44, s. 28-30.